

Datum

Yttrande

Adress

Lugna gatan 82

Diarienummer

FSKF-2023-11833

Till

Kommunstyrelsen

Remiss angående Tillväxtkommissionen för ett inkluderande och hållbart Malmö – Slutrapport
[STK 2023:602]

Förskolenämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Tillväxtkommissionens slutrapport ger en bred förståelse för Malmös styrkor och utmaningar. Den visar i flera delar på relevanta och realiserbara åtgärder för främja tillväxt, sysselsättning och egenförsörjning. Åtgärdsförslagen som berör utbildningsområdet handlar om angelägna åtgärder kring de äldre ungdomarnas och de unga vuxnas övergång från skola till arbetsliv. Förskolenämnden bedömer att slutrapporten därtill borde ha fokuserat åtgärder som på lång och medellång sikt får betydelse för de nu yngsta barnen i Malmö. Detta eftersom tidiga insatser mer effektivt än senare insatser på sikt motverkar segregation och utanförskap och därmed gynnar tillväxt. När det gäller uppväxtvillkoren för de yngsta barnen i Malmö ser förskolenämnden stora behov av insatser som spänner över flera nämnders ansvar. Koordinerade insatser mellan förskola, socialtjänst och barnhälsovård är exempel på detta.

Yttrande

Förskolenämnden ser det som positivt att Malmö stad genom slutrapporten sätter ord på och konkretiserar Malmös potential och utmaningar samtidigt som rapporten pekar på realiserbara åtgärder för att undanröja hinder för tillväxt, sysselsättning och självförsörjning.

Förskolenämnden yttrar sig fortsättningsvis i huvudsak i de avseenden förslagen berör förskolan, barns uppväxtvillkor i Malmö samt förskolenämndens och förskoleförvaltningens uppdrag och ansvar.

1. Inledning

I direktivet till kommissionen anges att åtgärdsförslagen ska sträcka sig bortom budgetår och mandatperioder, det vill säga inom den tidsperiod där när dagens förskolebarn står inför

etablering på arbetsmarknaden och avgöranden kring fortsatt utbildning. När det kommer till avsnittet om utbildning berörs dock bara summariskt de yngsta barnen och förskolan. Betydelsen av tidiga insatser uttalas, men utan konkretiseringar och fördjupning. I stället är fokus som så ofta annars på yrkesutbildning och ungas inträde på arbetsmarknaden. Det är naturligtvis av betydelse att det görs insatser och åtgärder gällande de äldre eleverna. Att vidta åtgärder när individen redan har tillgodogjort sig stora delar av sin tid i utbildningssystemet kommer dock sannolikt inte att leda till mer än marginellt positiva effekter. Det hade behövts fördjupning kring andra möjligheter, framförallt kring hur det ofta upprepade mantrat om tidiga insatser ska realiseras i konkret handling.

En individ har potential att utvecklas under hela livet men generellt gäller att ju tidigare och ju fler positiva faktorer som finns i ett barns liv desto bättre möjligheter till gynnsam utveckling. Under de första åren i livet utvecklas barnet språkligt, socioemotionellt, fysiskt och kognitivt mer än någon gång senare i livet.

Barn från hem med ogynnsamma sociala och ekonomiska förhållanden riskerar att ligga efter jämnåriga redan när de börjar skolan. Främst handlar det om skillnader i språkutveckling och förmågor som uppmärksamhet, arbetsminne och problemlösning. Det finns en bred samsyn i forskningen om att förskolan, om den är av hög kvalitet, har störst betydelse för barn som har föräldrar med låg utbildningsnivå eller låg inkomst, barn i socialt utsatta miljöer eller barn med utländsk bakgrund.

Hög kvalitet i förskolan kräver att personal som arbetar närmast barnen har kompetens att stödja barnen i deras utveckling, lärande och välbefinnande. Den kompetens som personal i förskolan bör besitta handlar om kunskap om vad som ska läras, barns läroprocesser och en förmåga att föra dialogiska samtal. Förskolan är en stor arbetsgivare men har tyvärr idag en alltför stor och ökande andel anställda utan utbildning för arbete med barn.

2. Områden och åtgärdsförslag

2.1.15 Åtgärdsförslag näringsliv och entreprenörskap

Verka för fler internationella skolor

Kommissionen efterfrågar ”skolor från förskola, grundskola och upp till och med gymnasium. Brister i utbudet av internationella skolor är en hämsko för näringslivet när det gäller möjlighet att attrahera personer med internationella karriärer.”

Förskolenämnden vill i sammanhanget påtala att det idag inte finns något regelverk som möjliggör etablering av internationella förskolor motsvarande det som finns för internationella grund- och gymnasieskolor. Malmö stad skrev tillsammans med Sydsvenska industri- och handelskammaren ett brev till dåvarande utbildningsministern där behovet att erbjuda internationell förskola framfördes. I svar från utbildningsdepartementet angavs bland annat följande. ”Regeringen har inte heller för avsikt att införa något sådant regelverk. I stället utgår all förskoleverksamhet i Sverige från 8 kap. skollagen samt läroplan för

förskolan[...]”Läroplan för förskolan lämnar stort utrymme för valfrihet när det gäller hur målen för verksamheten ska uppnås, exempelvis när det gäller metodik.”

Arbeta för att underlätta för pendling till andra städer och mellan stadens olika delar

För att arbetande föräldrar med barn i förskola på ett rimligt sätt ska kunna förena arbetsliv med familjeliv är det avgörande att förskolan finns så nära hemmet som möjligt och att förflyttning mellan hem och förskola sker smidigt. Det är därför viktigt, särskilt om arbetsplatsen finns i en annan kommun eller på andra sidan sundet, att transportinfrastrukturen är väl utbyggd liksom att transportsystemet är pålitligt och ekonomiskt överkomligt.

Tillväxtkommissionen efterfrågar omsorg för barn till yrkesarbetande föräldrar under kvällar, nätter och helger. I Malmö stad finns idag omkring 200 platser för omsorg under sådan så kallad obekväm arbetstid.

2.3.9 Åtgärdsförslag – arbetsmarknad

Malmö stad bör arbeta för att fler utrikes födda kvinnor kommer i arbete

Tillväxtkommissionens förslag ligger i linje med förskoleförvaltningens och arbetsmarknads- och socialförvaltningens medverkan i SKRs och regeringens gemensamma satsning för att korta vägen till arbete för fler utrikesfödda kvinnor med små barn. Detta är en satsning som startar hösten 2023 och ska pågå under två år. För att nå fram till målgruppen kommer öppna förskolan utgöra arenan. Projektet ska stärka kommuners varaktiga förmåga att bygga hållbara samverkansformer utifrån målgruppens behov och lokala organisatoriska förutsättningar. Besökare ska erbjudas lämpliga insatser och slussas vidare till lämpliga samhällsaktörer.

Ökat fokus på kombinationsinsatser - språkträning kombineras med andra insatser.

Redan i dag erbjuds på öppen förskola organiserad språkträning för de vårdnadshavare som så önskar. Denna aktivitet är uppskattad och särskilt viktigt är det att kunna erbjuda insatsen till vårdnadshavare som är föräldralediga och inte har tillgång till SFI.

Även om slutrapportens avsnitt om arbetsmarknad är inriktat på att förbättra chanserna för den som står utanför att komma in på arbetsmarknaden förtjänar också att påtalas de goda effekter som språkfrämjande insatser har på redan anställda i välfärden vilka behöver stärka sina kunskaper i svenska. Sådana insatser görs på bred front idag i Malmös förskolor, i första hand för att höja kvaliteten i utbildningen och för att bidra till att barnens språkutveckling i svenska stärks.

2.4.7 Åtgärdsförslag – utbildning

I avsnittet Utbildning finns ett kort underavsnitt (2.4.6.) om tidiga insatser för barn i förskolan och grundskolan. Här hänvisar kommissionen till forskning som visar att insatser tidigt under livscykelns är mest effektiva för att öka utbildningsnivån och minska den

socioekonomiska bakgrundens inverkan på utbildningsresultat. Förskolenämnden efterfrågar i inledningen till detta yttrande att kommissionen hade fördjupat sin analys och rekommendationer kring hur sådana tidiga insatser ska realiseras i konkret handling.

Förskolenämnden konstaterar att förskolan huvudsakligen berörs av åtgärdsförslagen inom avsnittet utbildning när det kommer till kompetensförsörjningen, företrädesvis utbildningen av barnskötare. Nämnden vill understryka att flera av förslagen noggrant behöver analyseras och nyanseras och att möjliga konsekvenser av förslagen bedömas innan de sjösätts. I ett sådant arbete måste för förskolans vidkommande såväl representanter för arbetsgivare som fackförbund vara självskrivna.

Säkerställ framtagandet och uppföljningen av individuella studieplaner och särskilda åtgärdsplaner.

Kommissionens förslag på detta område och som berör förskolan framstår som mindre genomtänkta i förhållande till vad regelverket redan i dag anger. I slutrapporten anges att särskilda åtgärdsplaner inte enbart ska reserveras för nyanlända barn och barn med funktionsvariationer. Vidare anges att alla barn i förskolan som har svårigheter att uppnå utbildningsmålen ”bör erbjudas särskilt stöd.” Enligt skollagen har barn i förskola redan en lagstadgad rätt till särskilt stöd och för stöd får inte krävas att barnet har funktionsvariationer.

Kommissionen understryker också vikten av att följa upp insatsernas effekter. Enligt skollagen har huvudmannen ansvar för att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete och genom detta kontinuerligt följa upp de nationella målen, kraven och riktlinjerna. Förskoleförvaltningen genomför både på huvudmanna- och enhetsnivå kontinuerligt uppföljningar vad gäller alla barns rätt till stöd och nyligen genomförde också den kommunala revisionen en granskning på detta område. Åtgärdsförslaget om att det på Malmö stad-nivå bör göras en kartläggning av vilka stödinsatser som förekommer inom förskolan och frekvensen av dessa hade mot denna bakgrund behövt förklaras.

Säkerställ att resursfördelningen inom grundskola och gymnasieskola återspeglar skolans kompensatoriska uppdrag.

Kommissionen föreslår också att Malmö stad ser över om den fördelningsnyckel som används för att fördela resurser mellan skolor och elever fungerar tillräckligt kompensatoriskt. Förskolan har liksom övriga utbildningsförvaltningar i staden en sådan fördelningsnyckel, vilket följer av skollagen 2 kap. 8b § skollagen. Förslaget om att Malmö stad bör se över de kompensatoriska effekterna av den socioekonomiska fördelningsnyckeln omfattar inte förskolan. I rapporten förklaras dock inte varför förskolan inte omfattas av åtgärdsförslaget.

Organisera en styrgrupp med representanter från arbetslivet för att verka för att utbudet av utbildningar inom gymnasieskolan återspeglar arbetsmarknadens behov

Förskolenämnden ställer sig generellt positiv till förslaget om en styrgrupp under förutsättningen att det inte sker en överlappning med befintliga samverkansformer. Utifrån

förskolans behov skulle en sådan grupp kunna samverka kring såväl kompetensförsörjningen av barnskötare som verka för att fler unga går vidare till förskolläraryt utbildning.

Det är av stor vikt att det säkerställs en hög kvalitet i utbildningen av gymnasieelever som utbildar sig för arbete med barn i förskola. En styrgrupp som den föreslagna behöver analysera varje förvaltnings kompetensbehov för sig. Förskoleförvaltningen har stora utmaningar när det gäller att försörja förskolorna med utbildade förskollärare och kompetenta barnskötare. Förvaltningen har under de senaste 10 åren arbetat intensivt för att såväl studie- och yrkesvägledare som de unga som står inför val kring fortsatt utbildning ska uppmärksamma förskolan som en möjlig framtida arbetsplats.

Säkerställ tillgången på arbetsplatsförlagt lärande inom ramen för den kommunala gymnasieskolans yrkesprogram och Yrkesvux.

Förskoleförvaltningen tar redan idag emot ett mycket stort antal elever för APL och det finns enligt förskolenämndens bedömning inte utrymme för att ta emot fler utan att förskolans kärnverksamhet påverkas och kvaliteten i APL-inslaget sänks.

2.5 Åtgärdsförslag kommunal verksamhet och organisation

I slutrapporten understryks att permanenta problem kräver gränsöverskridande strategiskt och operativt arbete på lång sikt. Förskolenämnden instämmer i denna analys. Långsiktiga utmaningar som segregation, arbetslöshet men också otillräckliga skolresultat och ohälsa behöver lösas med insatser som löper under längre perioder. Likaså behöver kostsamma men framgångsrika satsningar tillåtas pågå under flera år. Kortsiktiga, riktade bidrag från stat och kommun liksom generella och temporära utvecklingsinsatser har däremot ofta en begränsad nytta.

2.5.10 Utveckla samverkan över förvaltningsgränserna i Malmö stad

När det gäller de yngsta barnens uppväxtvillkor ser förskolenämnden stora behov av strukturerad samordning och samhandling inom ramen för ordinarie processer för att gemensamma analyser, förändrade arbetsätt ska bli hållbara. Koordinerade insatser mellan förskola, socialtjänst och barnhälsovård är exempel på detta.

Ett gott exempel på förvaltningsövergripande samverkan finns i familjecentralerna som bedrivs mellan förskolenämnden, arbetsmarknads- och socialnämnden samt Region Skåne. Familjecentralen riktar sig till barn, blivande föräldrar, föräldrar och andra för barnet viktiga vuxna. En familjecentral är en hälsofrämjande, tidigt förebyggande och stödjande mötesplats som anpassas utifrån hela familjens livssituation. Familjecentralen bidrar till att främja trygga uppväxtvillkor för barn genom att sprida kunskap till och stödja både föräldrar och blivande föräldrar. Familjecentralerna fungerar som en ingång för att nå barn och föräldrar och samtidigt erbjuda kompletterande stödinsatser för föräldrar som är i behov av det.

Det finns mycket som talar för att koordinerade insatser mellan olika förvaltningar liksom större utvecklingsinsatser bör göras inom ramen för de mötesplatser, arenor, som kärnverksamheten utgör. Förskolan är ett exempel på en arena där de yngsta barnen och deras föräldrar kontinuerligt vistas och där de möter Malmö stads personal. För att förskolan

ska kunna utgöra en sådan i förhållande till sitt uppdrag utvidgad arena för koordinerade insatser från flera förvaltningar krävs både förändrade organisatoriska och resursmässiga förutsättningar. Samverkan mellan förvaltningarna inom ramen för familjecentralerna skulle här kunna stå modell.

Följa upp och utvärdera kommunala insatser

Kommissionen föreslår förstärkt utvärdering av stadens utvecklingsinsatser. Det är förskolenämndens erfarenhet att det genom åren i Malmö stad har genomförts många tidsbegränsade projekt vars effekter inte alltid har utvärderats. Nämnden instämmer i behovet av att utvärdera effekter och ändamålsenlighet av sådana kommunövergripande insatser. Det är också viktigt att nya utvecklingsinsatser och projekt noga övervägs innan de sjsätts. Förskolenämnden instämmer i kommissionens slutsats att kommunala insatser ofta behöver prövas i en försöksverksamhet innan de ”skalas upp”.

Kommissionen föreslår att utvärderingen av utvecklingsinsatser bör förläggas centralt i Malmö. Förskolenämnden kan se vissa fördelar med detta så länge det handlar om kommunövergripande utvecklingsinsatser. Samtidigt förtjänar påtalas att utvärderingskompetensen på förskoleförvaltningen, liksom i många andra förvaltningar, är väl tillgodosedd. Uppföljningar och utvärderingar som berör förskolan tillgodoses inom ramen för förskolans systematiska kvalitetsarbete och har en mycket framskjuten plats i förskoleförvaltningens och förskolornas arbete. Däremot hade de resultat av måluppfyllelse och utvecklingsinsatser som framkommer i det systematiska kvalitetsarbetet eventuellt behövt kommuniceras bättre till den kommuncentrala nivån.

Stärk ramvillkoren för civilsamhällesaktörer i Malmö

I slutrapporten under avsnitt 2.3.9 poängteras vikten av att involvera aktörer från civilsamhället i syfte att få flera utrikesfödda kvinnor i arbete. Förskolenämnden har under ett antal år samverkat med civilsamhället för att nå fram till familjer med erbjudande om förskoleplats. Genom samarbetet med civilsamhället och de så kallade förskolelotsarna får förskolenämnden fler kontaktytor och en större plattform att nå ut till familjer i Malmö som saknar kunskap om förskola och vars barn inte går i förskola.

En stor andel av de familjer som förskolelotsarna möter är kvinnor. De berättar om kvinnor som lever i en isolerad tillvaro och ofta saknar kunskap om det svenska samhället. I det uppsökande arbetet är nyckeln för att nå fram bemötande, långsiktighet och relationsbyggande. Det relationsskapande arbetet kräver tid, närvaro, samtals teknik och kulturell förståelse samt språkkunskaper. Förskolenämnden kan enbart instämma med kommissionen om vikten av samverkan med civilsamhället och att kontakter inom civilsamhället har potential att bidra till högre tillit i lokalsamhället.

Stabila, tydliga och lättöverskådliga villkor över vilka medel som går att ansöka om för civilsamhället inom Malmö stad är en viktig förutsättning för långsiktighet i samarbetet med civilsamhället. Förslaget om att utreda ett civilsamhälleskontor väcker dock flera frågor. I detta sammanhang bör resultaten från liknande insatser vägas in (se till exempel

överenskommelsen mellan idéburen sektor och Malmö stad, den så kallade ”Malmöandan”).

Ordförande

.....
Mohamed Yassin (MP)
.....

Nämndsekreterare

.....
Ida Alm
.....

[Här anger du om det finns reservationer/särskilda yttranden]